

نقش اطلاعات ناجا در پیش بینی بحران ۱۳۷۹ خرم آباد

دکتر علی ربیعی^۱، سرهنگ باقر بادلی^۲، سرهنگ پاسدار نبی رحیمی^۳

تاریخ دریافت: ۸۷/۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۸۷/۵/۱۸

چکیده

در جوامع فعلی و جوامع در پیش روی، بحث بحران‌ها یکی از مشکلات اساسی و چالش برانگیز دولت‌هاست. یکی از مهم‌ترین بحران‌های اجتماعی - امنیتی دو دهه اخیر، بحران دانشجویی ۱۳۷۹ خرم آباد است. در خلال این نوع بحران‌ها وظایف دستگاه‌های امنیتی و پلیسی کشور بس دشوار، سنگین و طاقت فرسا است. هدف از تحقیق حاضر شناسایی مشکلات سیستم اطلاعاتی ناجا و یافتن ساز و کار اطلاعاتی مؤثر برای بالابردن قدرت پیش بینی این واحدها بوده است. به این منظور، اسناد و مدارک مربوط به بحران شهریور ۷۹ خرم آباد از مبادی مختلف جمع‌آوری شده و با چندنظر کارشناسان اطلاعاتی و اجرائی حاضر در بحران مذکور مصاحبه گردید. روش پژوهشی توصیفی است. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه ۱۰ تن از صاحب نظران اطلاعاتی حاضر در بحران بوده است. بر اساس نتایج حاصل از مطالعه حاضر می‌توان ابراز داشت که اطلاعات نیروی انتظامی استان در بخش پیش بینی بحران شهریور ۷۹ خرم آباد کارکرد مناسبی نداشته است. همچنین نتایج نشان دادند که برآورد اطلاعاتی از لحاظ زمانی و محتوایی منطبق بر اصول انتشار برآوردها نبوده است: ۱. معاونت اطلاعات استان بدلیل مخدوش بودن سیستم فرماندهی نتوانسته در آماده سازی ناحیه انتظامی استان در مقابله با بحران نقش آفرینی نماید. ۲. سیستم اطلاعاتی ناجا تأثیری در تصمیم‌گیری «شتا» نداشته است. ۳. عدم تعامل با جامعه اطلاعاتی به گونه‌ای بوده که منجر به صدور برآوردی کارا و مؤثر از سوی معاونت اطلاعات نیروی انتظامی در جهت تأثیرگذاری بر تصمیم اعضای شنا نشده است.

واژگان کلیدی:

بحران شهریور ۱۳۷۹ / Shahrivar 1379 Crisis / خرم آباد Khoramabad / فرماندهی انتظامی استان لرستان Lorestan Province Police Commandment / نهضت‌های دانشجویی / Students movements / تصمیم‌گیری اطلاعات محور / Intelligence-led decision making / پیش بینی بحران Crisis prediction / اداره امور پلیسی دانش محور Intelligence-led policing.

■ **استناد:** ربیعی، علی و بادلی، باقر و رحیمی، نبی (پاییز ۱۳۸۷). «نقش اطلاعات ناجا در پیش بینی بحران ۱۳۷۹ خرم آباد». فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال سوم، شماره سوم: ۳۷۳-۳۸۴.

۱. استادیار دانشگاه پیام نور

۲. عضو هیأت علمی دانشگاه علوم انتظامی

۳. کارشناس ارشد فرماندهی و مدیریت

مقدمه

افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی باعث ایجاد طبقات مختلف اجتماعی به ویژه در شهرها شده است. این طبقات به ناچار برای ارتقاء به سطوح بالاتر و رسیدن به اهداف خود اقداماتی مغایر نظم و امنیت جامعه انجام می‌دهند. یکی از طبقات، تشکل‌های دانشجویی است؛ این قشر از لحاظ سنی به تازگی از امور کلان اجتماعی آگاهی یافته اند و نسبت به سایر اقشار جامعه تمایل بیشتری به خودنمایی در جریان‌های اجتماعی دارند. اما به علت ناپختگی، هیجانانگیز و ظرفیت پائین سیاسی فعالیت هایشان همواره با تنش همراه است. هنگامی که این تحرکات به بیرون از مراکز دانشگاهی کشیده می‌شود، به ناچار با نارسائی‌های اجتماعی جامعه درآمیخته شده و به بحران‌هایی که مغایر نظم و امنیت جامعه هستند تبدیل شده که مدیران امنیتی را با چالش روبه‌رو می‌سازد (الیاسی، ۱۳۸۵).

وضعیت جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی استان لرستان و به ویژه وجود بعضی از شاخصه‌های احساس ناامنی از قبیل تمایل ساکنین به داشتن سلاح و مهمات غیرمجاز، وجود آمار بالای بیکاری و پائین بودن سطح درآمد خانواده‌ها، درصد بالای جمعیت جوان و بیکار، گرایش به مشاغل کاذب و قاچاق موادمخدر و قاچاق سلاح و مهمات غیرمجاز برای امرار معاش، زمینه را برای ایجاد گروه‌های ناهنجار فراهم نمود. بخشی از بحران شهریور ۱۳۷۹ خرم آباد هر چند ریشه در تقابل جناح‌های سیاسی کشور و مسئولین مملکتی داشت، لکن با وارد شدن سریع لایه‌های مختلف جامعه سبب شد به نحوی لجام گسیخته و مخرب، غیرقابل کنترل و شورش وار بروز نماید. شدت و سرعت آن به حدی بود که مسئولان منفعلانه به دنبال یافتن راه حلی برای مهار آن بودند. و اگر به موقع بحران منطقه ای مدیریت نمی‌شد، ادامه و گسترش آن می‌توانست به بحرانی قابل توجه برای کل کشور تبدیل شود. واحدهای مختلف سازمان ناجا در مدیریت این نوع بحران‌ها می‌توانند نقش مؤثری را داشته باشند؛ از جمله یکی از واحدهای تعیین کننده معاونت اطلاعات و بخش‌های اطلاعاتی سازمان می‌باشند تا بر اساس آن بتوان به تصمیم‌های اطلاعات محور^۱ دست یافت و به امور پلیسی اطلاعات محور^۲ پرداخت. هدف این تحقیق بررسی نقش فعالیت‌های اطلاعاتی فرماندهی انتظامی استان لرستان در پیش بینی بحران شامل این موارد است: شناسایی سمت و سوی تهدید، میزان آثار سوء تهدید بر امنیت استان و میزان تاثیر گذاری آن اقدامات در آگاه سازی و هشداردهندگی به مسئولین انتظامی و سیاسی استان.

لذا این تحقیق در پی پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد: ۱. اطلاعات ناجا (استان) در پیش بینی بحران شهریور ۷۹ خرم آباد چه کارکردی داشته است؟ ۲. پیش بینی اطلاعات ناجا (استان)

1. intelligence-led decision

2. intelligence-led policing

در آمادگی سازمانی و تصمیم سازی فرماندهی انتظامی استان و شورای تأمین استان به منظور جلوگیری و مقابله با بحران چه تأثیری داشته است؟ ۳. هماهنگی اطلاعات ناجا(استان) با جامعه اطلاعاتی استان (اداره کل اطلاعات استان، اطلاعات سپاه) چه تأثیری بر انجام وظایف اطلاعاتی ناجا در پیش بینی بحران داشته است؟

چارچوب نظری پژوهش:

■ **بحران:** «موقعیت بحرانی، هدف‌های برتر واحد تصمیم‌گیری را به خطر می‌اندازد، مدت زمان موجود برای پاسخ دهی را محدود ساخته و اعضای واحد تصمیم‌گیری را درمقابل امری غیرمنتظره قرار می‌دهد» (مک کارتی، ۱۳۸۱: ۵۶-۵۷).

درخصوص علل پیدایش بحران نیز نظریات متفاوتی وجود دارد. که این پژوهش بیشتر بر اساس نظر تد رابرت گر می‌باشد: «بحران‌ها زمانی شکل می‌گیرند که نارضایتی عمومی در جامعه به صورت گسترده ایجاد شده و مردم نظام سیاسی حاکم را مسئول پیدایش آن بدانند» یا به نوعی «علت اصلی بحران را باید در شکاف‌های به وجود آمده بین دولت و جامعه و تبدیل آن به یک انرژی حرکتی جستجو نمود» (گر، ۱۳۷۷).

در تقسیم بندی بحران‌ها از نظر زمانی که توسط پارسونز بیان شده است، هر چند بحران فوری بوده ولی علائم و نشانه هایی از خود بروز داده که به نظر می‌رسد قابل پیش بینی توسط سازمان‌های امنیتی دولتی بوده است (حبیبی، ۱۳۸۵، ص ۵). از لحاظ موضوعی این بحران از نوع بحران‌های اجتماعی بوده و با نظریه محرومیت نسبی پارسونز همخوانی دارد (تاجیک، ۱۳۷۹، ص ۱۸۹). باتوجه به رویکرد اعتبار که توسط کاظمی (۱۳۶۹، ص ۱۳) که ناظر بر دو سطح خرد و کلان دانسته است بحران مورد تحقیق از نوع بحران خرد درون نظام بوده است. در تقسیم‌بندی که توسط اندیشمندان از بحران با رویکرد توسعه صورت گرفته، بحران مورد تحقیق به بحران مشروعیت، بحران مشارکت و بحران نفوذ نزدیک تر است.

■ **مدیریت بحران:** در تدبیر بحران‌ها نظریات متفاوتی از سوی کارشناسان آگاه مطرح است؛ لیکن آنچه که به مدیریت بحران مورد تحقیق نزدیک تر است نظریه تاجیک (۱۳۷۹، ص ۱۳۱-۱۲۸) می‌باشد که تدبیر بحران را در سه استراتژی بیان نموده که عبارتند از: «استراتژی بازدارنده، استراتژی واکنشی و استراتژی تعاملی».

■ **اطلاعات:** تعاریف اندیشمندان از اطلاعات را می‌توان در چند جمله خلاصه نمود، و آن داده‌هایی است که به منظور آگاهی سیاست مداران و تصمیم سازان توسط سیستم‌های اطلاعاتی جمع‌آوری تا آنها را درکسب یا تثبیت مواضع قدرت کمک نماید. لیکن دراین تحقیق سه جنبه مختلف اطلاعات مدنظر است: (۱) اطلاعات به مفهوم سازمان که منظور معاونت اطلاعات

فرماندهی انتظامی استان لرستان است، (۲) اطلاعات به مفهوم نوعی فعالیت که شامل فرآیند طرح‌ریزی، جمع‌آوری اخبار، ارزیابی و تجزیه و تحلیل و پرورش اخبار و تبدیل به اطلاعات و نهایت توزیع و انتشار اطلاعات است، و (۳) آگاهی تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران از اوضاع جامعه تحت مسئولیت خود.

تولید اطلاعات نیز در چرخه ای تحت عنوان مدار اطلاعات توسط سیستم‌های سازمانی اطلاعاتی صورت می‌گیرد که سازمان اطلاعاتی پلیس ایران تحت عنوان معاونت اطلاعات در استان‌ها و وظیفه این مهم را عهده دار است.

اطلاعات در بحران‌ها عموماً چهار کارکرد می‌تواند داشته باشد که عبارتند از: الف - کارکرد شناختی؛ ب- کارکرد هشداردهندگی؛ ج- کارکرد پشتیبانی؛ د- کارکرد بازخورددهندگی (حسینی و جدی، ۱۳۸۵، ص ۵۴). در این تحقیق صرفاً دو کارکرد اولی مدنظر است که در شناخت و پیشگیری از بروز بحران‌ها بیشترین نقش را خواهند داشت. این دو کارکرد اطلاعات در قبل از بحران و یا نزدیک بودن بحران نقش خود را با انجام یک سلسله فعالیت‌ها ایفا خواهند نمود. عرصه فعالیت اطلاعات در وضعیت عادی قبل از بحران بایستی بر روی دو محور جمعیت و خواسته‌های آنان استوار باشد. جمعیت عامل اصلی بروز بحران است و علت بروز بحران نیز خواسته‌ها و نیازهای موکد و مورد توجه جمعیت می‌باشد. در این بین عوامل دیگری نیز در فاصله جمعیت تا خواسته‌ها ایفای نقش می‌نمایند که عبارتند از: تحریک عوامل ذی نفع از بحران، محیط و بسترهای اجتماعی جمعیت، عصبانیت‌ها و عصبانگری‌های عاطفی، ناتوانی و نقش منفی مسئولان در پاسخگوئی به خواسته‌ها، عناصر فرصت طلب و شرور، همدردی و زنده کردن بحران‌ها و وقایع گذشته، عملیات روانی منفی همسو در جهت تشدید بحران، میزان اقتدار حکومت و حاکمیت، و فضای سیاسی و تنش‌های سیاسی در کشور (حسینی و جدی، ۱۳۸۵، ص ۲۱۸).

نقش اطلاعات در زمان نزدیک بودن بحران نیز حائز اهمیت است؛ در صورتی که سازمان اطلاعاتی برابرنیازهای پیش گفته در یک وضعیت عادی جمعیت‌های حساسی را که پتانسیل بروز بحران را دارا می‌باشند؛ تحت نظارت و کنترل قرار دهد این امکان را خواهد یافت که تغییرات حادث شده ای که نشانگر بروز بحران بوده را پیش بینی نماید. مهمترین شاخصه‌های نزدیکی زمان بحران از این قرارند: تعیین زمان مشخص برای انجام اقدامات اعتراضی از سوی معترضین، وصول اخباری که دلالت بر قصد معترضین به بروز تحركات اعتراض آمیز دارد، عدم موافقت مسئولان مخاطب با خواسته‌های معترضین، بروز اتفاقاتی که در زمان طرح خواسته‌های جمعیت از وضعیت عادی رخ می‌دهد، تشدید اختلافات بین گروه‌ها، هنگامی که فضای سیاسی درحاکمیت نظام ملتهب بوده و اقتدار در حاکمیت تضعیف گردیده است (حسینی و جدی، ۱۳۸۵، ص ۲۳۴).

■ **پیش‌بینی:** پیش‌بینی و پیشگیری از وقوع بحران و ایجاد آمادگی سازمانی مهم‌ترین وظیفه سیستم

مدیریت بحران متشکل از سازمان‌های امنیتی و غیرامنیتی است. تعریف مورد نظر پژوهش بر اساس نظر تاجیک (۱۳۷۹، ص ۱۲۰) است که آن را اینگونه تعریف کرده است: «پیش‌بینی فعالیتی روش‌مند بوده و عبارت است از ارزشیابی یک روند با درجه ای از اطمینان در طول یک دوره خاص.»؛ یعنی اطلاعات نیروی انتظامی در برآوردهای خود تا چه درجه اطمینان (احتمال) مسئولین تصمیم‌گیری را از روند رو به وقوع بحران آگاه نموده است. هرچند بسیاری از وقایع غیرقابل پیش بینی هستند.

■ **برآوردهای اطلاعاتی:** برآورد اطلاعاتی وسایل ارتباطی بین سازمان اطلاعاتی و رده‌های تصمیم‌گیرنده اعم از فرماندهان و دیگر مسئولان سیاسی و امنیتی می‌باشد؛ محتوا و دسته بندی اطلاعات و نتیجه‌گیری‌ها در این برآوردها در تصمیم‌گیری‌های فرماندهان عالی و مسئولان بسیار مؤثر است؛ برآوردهای اطلاعاتی به دو دسته برآورد کلی که عبارتست از ترسیم کلی وضعیت حوزه استحفاظی و جمعیت‌های مختلف ساکن در آن و نگاه کلی به خواستگاه‌های مادی و معنوی آن‌ها و برآوردهای موضوعی که در آن خواستگاه‌های مختلف را به عنوان اهداف کلی در دستور کار رده اطلاعاتی قرار داده و کلیه تغییر و تحولات طی زمان‌های ثابت و مشخص در برآوردهای موضوعی توسط واحدهای مذکور تهیه و در اختیار سیاست‌گذاران قرار می‌گیرد (جدی و حسینی، ۱۳۸۵، ص ۲۵۳).

مواد و روش‌ها

نوع پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق به صورت تمام شمار ۱۰ نفر از صاحب نظران و صاحب نظران اطلاعاتی فرماندهی انتظامی استان لرستان، که دوره‌های مختلف مسئولیت‌های مستقیم در رابطه با موضوع تحقیق داشته‌اند (بحران ۷۹ و اطلاعات) با حداقل تحصیلات فوق دیپلم و ۱۵ سال خدمت در واحدهای اطلاعاتی و با ۵ سال یا بیشتر اشتغال در واحدهای جمع‌آوری اخبار و اطلاعات بوده‌اند. متغیرهای اصلی این تحقیق عبارتند از: اطلاعات متغیر مستقل، پیش‌بینی متغیر واسطه و بحران متغیر وابسته. ابزار پژوهش، مصاحبه حضوری و به روش نامنظم و آزاد با طرح سؤالات محقق ساخته صورت گرفته است.

یافته‌ها

جامعه آماری: از بین ده نفر از مصاحبه شوندهگان ۶ نفر بین ۴۱-۴۵ سال و ۴ نفر نیز ۴۶-۵۰ سال سن داشتند. میانگین سنی این افراد ۴۴ سال می‌باشد و دارای مدرک تحصیلی فوق دیپلم به بالا بوده و حداقل ۱۵ سال را در واحدهای اطلاعاتی خدمت کرده و از ۵ سال یا بیشتر در واحدهای جمع‌آوری اخبار و اطلاعات اشتغال داشته‌اند.

نتایج مصاحبه با صاحب نظران اطلاعاتی معاونت اطلاعات ناحیه انتظامی عبارتند از:
■ کارکرد معاونت اطلاعات از حیث چرخه اطلاعاتی (طرح‌ریزی و هدایت جمع‌آوری اخبار،

جمع‌آوری اخبار، پرورش اخبار و تبدیل به اطلاعات، بهره برداری و انتشار اطلاعات): نظر صاحب نظران اطلاعاتی این بوده که مبنای چرخه اطلاعاتی در معاونت اطلاعات ناحیه انتظامی استان لرستان به صورت سنتی و غیرعلمی بوده و همچنین کارآمد و مؤثر نبوده است. کارکرد اطلاعات استان در پیش‌بینی بحران، بر اساس ۶ شاخص عملیاتی، در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. فراوانی نظر مصاحبه شونده‌گان بر مبنای شاخص‌های عملیاتی (N=۱۰)

شاخص عملیاتی	صورت گرفته	صورت نگرفته	بی اطلاع
طرح ریزی و هدایت تلاش جمع‌آوری	۹	۰	۱
جمع‌آوری اخبار	۱	۸	۱
پرورش اخبار	۰	۹	۱
انتشار اطلاعات	۰	۹	۱
ادراک و جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل	۰	۱۰	۰
علائم و نشانه‌های بروز بحران	۲(مشاهده شده)	۸(مشاهده نشده)	۰

نتایج مصاحبه با مسئولین اطلاعاتی نشان می‌دهد که در هر سال یک مرتبه طرح‌ریزی و هدایت تلاش جمع‌آوری در قالب‌های خاص اطلاعاتی تهیه و تنظیم شده که روند فعالیت‌های اطلاعاتی پلیس بر اساس آن شکل می‌گیرد. آنچه مدنظر سلسله مراتب اطلاعاتی ناجا است با آنچه مسئولین و فرماندهان استان‌ها از سیستم اطلاعاتی انتظار دارند تا حدودی در تعارض بوده است؛ به عنوان مثال، نظر اطلاعات ناجا بر پیش‌بینی وقایع با نفوذ در جمعیت‌های مختلف تاثیرگذار بر امنیت عمومی توسط واحدهای اطلاعاتی تابعه است حال آنکه نظر فرماندهان بیشتر بر کشفیات سلاح و مهمات و جلوگیری از سرقت، کشف سرقت‌ها، کشف قتل‌ها و جرائم خشن است. چنانچه ملاحظه می‌گردد در بحران مورد تحقیق، علی‌رغم طرح‌ریزی و تلاش جمع‌آوری معاونت اطلاعات استان، کارکرد ملموسی در این بخش از طرح‌ریزی به دست نیامده است و در کل نتایج مصاحبه با صاحب نظران اطلاعاتی استان نشان می‌دهد که طرح‌ریزی و هدایت تلاش جمع‌آوری صورت گرفته است، ولی پیرامون تصمیم برگزاری اجلاس اعضای دفتر تحکیم وحدت جمع‌آوری خبری صورت نگرفته است و در رابطه با بحران اخباری از سوی منابع خبری به سیستم‌های اطلاعاتی استان خصوصاً به معاونت اطلاعات ناحیه انتظامی واصل نشده بود. بنابراین، پرورشی نیز در کار نبوده است. همچنین نتایج مصاحبه با کارشناسان اطلاعاتی نشان می‌دهد که انتشار اطلاعات در خصوص بحران صورت نگرفته است، علائم و نشانه‌های بروز بحران مشاهده نشده و ادراک مؤثری از وضعیت حاصل نشده است. بنابراین، جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل نیز صورت نگرفته است (جدول ۱).

■ میزان اشرافیت اطلاعاتی بر تشکل‌های دانشجویی و جمعیت‌های هدف و کانون‌های بحران: نتایج نظر کارشناسان پیرامون اشرافیت اطلاعاتی در جدول ۲ به طور خلاصه نشان داده شده است. در کل، می‌توان اذعان داشت که معاونت اطلاعاتی ناحیه انتظامی استان لرستان بر روی تشکل‌های دانشجویی و جمعیت‌های هدف و کانون‌های بحران اشرافیت اطلاعاتی نداشته است. به این منظور، بر اساس ۱۰ شاخص عملیاتی، نتایج پاسخ‌های حاصل از مصاحبه با صاحب نظران اطلاعاتی استان نشان می‌دهد که درکی از موضوع حاصل نشده است. لذا انتقال ادراک نیز به تبع آن صورت نگرفته است (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج نظر مصاحبه شوندگان پیرامون میزان اشرافیت اطلاعاتی بر تشکل‌های دانشجویی و جمعیت‌های هدف و کانون‌های بحران (N=۱۰)

فراوانی	پاسخ	شاخص
۰	صورت گرفته	رساندن ادارات حاصله به مسئولین تصمیم ساز استان
۸	صورت نگرفته	
۲	بی اطلاع	
۰	بوده است	دسترسی به اطلاعات قبل از وقوع
۱۰	نبوده است	
۰	اتفاق نظر داشتن	توافق نظری اعضای شورای تأمین استان بر مطالب برای تصمیم‌گیری
۶	اتفاق نظر نداشتن	
۴	بی اطلاع	
۰	به روز بودن	به روز بودن و نظام پیش بینی کننده استان
۵	به روز نبودن	
۵	بی اطلاع	
۰	ارائه شدن به موقع اطلاعات	ارائه اطلاعات به موقع برای تصمیم‌گیران
۱۰	ارائه نشدن به موقع اطلاعات	
۰	صحیح ارائه شدن اطلاعات	ارائه شدن به موقع اطلاعات
۸	صحیح ارائه نشدن اطلاعات	
۲	بی اطلاع	
۰	ارتباط داشتن	ارتباط منطقی بین تولیدکننده و مصرف‌کننده اطلاعات
۸	ارتباط نداشتن	
۲	بی اطلاع	
۰	کنترل داشتن	کنترل بر رویدادها
۹	کنترل نداشتن	
۱	بی اطلاع	
۰	گردش صحیح اطلاعات	صحت روش گردش اطلاعات برای تصمیم‌گیری
۱۰	گردش ناصحیح اطلاعات	

همچنین نتایج نشان می‌دهد که اطلاعاتی از قبل در خصوص بحران در اختیار سیستم اطلاعاتی ناجا نبوده است. نتایج نشان می‌دهد که ۶۰٪ از مصاحبه شوندگان از توافق نظری اعضای شورای تأمین مطلع بوده که این تعداد برعدم اتفاق نظر تأکید داشته اند و مابقی نیز بی‌اطلاع بوده اند. نتایج نشان می‌دهد که ۵۰٪ درصد مصاحبه‌شوندگان از به روز بودن یا نبودن آن اطلاع داشته و این تعداد از به روز نبودن نظام پیش‌بینی‌کننده استان حکایت نموده‌اند. نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشان می‌دهد که همگی مصاحبه‌شوندگان اذعان داشته‌اند که روش گردش اطلاعات صحیح نبوده است، همچنین جملگی مصاحبه‌شوندگان اذعان داشته اند که اطلاعاتی درخصوص بحران در دست نبوده تا به طور صحیح ارائه شود. نتایج مصاحبه با مسئولین اطلاعاتی ناحیه انتظامی استان نشان می‌دهد که ارتباطی بین تولیدکننده و مصرف‌کننده اطلاعات وجود نداشته است، نتایج مصاحبه با صاحب‌نظران اطلاعاتی نشان می‌دهد که کنترلی بر رویدادها نبوده است و تمام مصاحبه‌شوندگان اذعان داشته اند که اطلاعاتی درخصوص بحران در دست نبوده تا بطور صحیح ارائه شود.

■ میزان مفید بودن اتصال اطلاعات مرکز با اطلاعات استان: نتایج مصاحبه صاحب نظران ارتباط بین اطلاعات مرکز با اطلاعات استان یک طرفه بوده و اخبار از رده‌های پائین به بالا منعکس می‌شود و درعین حال اتصال بین اطلاعات مادون و مافوق و تبادل اخبار دوسویه بسیار مفید و در اجرای ماموریت‌ها به شدت مؤثر است. عمده مصاحبه‌شوندگان اهمیت این موضوع را در امکانات بیشتر و دسترسی بیشتر مرکز به اطلاعات می‌دانند. برای بررسی این میزان از ۲ شاخص عملیاتی استفاده شد که با جمع بندی پاسخ‌های حاصل از مصاحبه با صاحب نظران اطلاعاتی استان نتایج نشان می‌دهد که ۷۰٪ مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند که هماهنگی و تعامل اطلاعاتی در استان وجود نداشته است (جدول ۳). همچنین بین اطلاعات استان بااطلاعات مرکز درخصوص بحران اتصال برقرار نبوده است (جدول ۴).

جدول ۳. نظر مسئولان نسبت به میزان هماهنگی و تعامل اطلاعاتی استان

بی اطلاع	نبود هماهنگی	وجود هماهنگی	
۲	۷	۱	هماهنگی و تعامل اطلاعاتی استان

جدول ۴. نظر مسئولان نسبت نحوه اتصال اطلاعات مرکز بااطلاعات استان

بی اطلاع	متصل نبودن	متصل بودن	
۰	۰	۱۰	اتصال اطلاعات مرکز بااطلاعات استان

■ میزان تعاملات و هماهنگی اطلاعاتی استان: مصاحبه شوندگان جملگی اذعان داشتند که

تعامل رسمی بین اطلاعات ناحیه با سایر واحدهای اطلاعاتی استان وجود ندارد و معمولاً در جلسات شورای تأمین بعضی از اعضاء همدیگر را ملاقات نموده‌اند که در این گونه جلسات هم مباحث ریز تخصصی مطرح نمی‌شود.

■ نحوه ارتباط بین تولیدکننده (معاونت اطلاعات) و مصرف‌کننده اطلاعات (شتا) و میزان تأثیر فرماندهی در شتا در خصوص بحران: تعدادی از مصاحبه‌شوندگان که بیشترین ارتباطات را با شتا داشته‌اند اذعان داشتند که اخبار و اطلاعات اجتماعی مربوط به ادارات به صورت آگهی خبر به استانداری منعکس می‌شده، اخبار امنیتی برحسب موضوع به مشتریان خاص خود ولی اخبار سیاسی به اطلاعات ناجا منعکس می‌شده است. درخصوص بحران ۱۳۷۹ خرم آباد اخبار و اطلاعاتی از قبل بدست نیامده و در خصوص تأثیرپذیری اعضای شتا از فرماندهی ناحیه اذعان داشته‌اند که معمولاً اعضای شتا اخبار و برآوردهای اطلاعاتی اداره کل اطلاعات استان را بیشتر ملحوظ نظر قرار می‌داده‌اند و از پلیس صرفاً اموراتنظامی و نظم و مقررات را می‌پذیرفته‌اند و چنانچه اخباری در جلسات شتا توسط هر کدام از اعضا ارائه می‌شد توسط ریاست شتا جهت بررسی بیشتر به نماینده اداره کل اطلاعات استان ارجاع می‌شده است.

■ مشکلات اطلاعات انتظامی استان از حیث چرخه اطلاعات (طرح‌ریزی، جمع‌آوری، پرورش و انتشار) در پیش‌بینی بحران: عموم مصاحبه‌شوندگان با اتفاق نظر مشکلات معاونت اطلاعات ناحیه را به طور کلی بشرح ذیل بیان نمودند:

۱. وجود فاصله مکانی بین مدیریت‌های تابعه با معاونت اطلاعات استان و عدم انسجام محیطی؛
۲. عدم شناخت کارکنان از نوع مأموریت‌های محوله و به روز نبودن دانش کارکنان با میزان پیشرفت علوم؛
۳. عدم وجود اطلاعات کامل و دسته‌بندی شده از حوزه استحضاطی استان (به خصوص در رابطه با مسائل سیاسی و امنیتی) در معاونت اطلاعات استان؛
۴. کمبود نیروی اطلاعاتی موجود نسبت به جمعیت، جرم و جغرافیا؛
۵. گسترش نامناسب نیروهای موجود در بین شهرستان‌های تابعه؛
۶. فقدان توان اطلاعاتی و یا عدم آشنایی کافی تعدادی از کارکنان موجود به امور اطلاعاتی (اعم از ستاد و شهرستان‌ها)؛
۷. عدم ساماندهی یا مدیریت نامناسب نیروی انسانی موجود در جهت اشرافیت کافی اطلاعاتی بر حوزه استحضاطی استان؛
۸. عدم وجود اطلاعات به روز شده و همین‌طور برآوردهای اطلاعاتی مناسب (پیش‌بینی) از حوزه استحضاطی؛

۹. فقدان اطلاعات کافی از حوزه استحفاظی و به خصوص عدم قدرت پیش‌بینی جریان‌ات و مشکلات اجتماعی؛
۱۰. عدم تغذیه مناسب و به موقع اطلاعاتی واحدهای انتظامی (اعم از واحدهای پیشگیری و یا عملیاتی)؛
۱۱. عدم شناخت کافی از موضوعات و مسائلی که امکان بروز بحران از طرف آنها بیشتر متصور است؛ مثل افراد گروه‌های سیاسی، بخش‌های کارگری، گروه‌های دانشجویی؛
۱۲. عدم قدرت تجزیه و تحلیل مناسب اطلاعات مکتوب (به خصوص در رابطه با آسیب‌ها، آشفتگی‌ها و بحران‌های اجتماعی).

بحث و نتیجه‌گیری

سیستم اطلاعاتی فاقد کارکنان آموزش دیده متخصص و تحلیلگر در تهیه برآوردهای اطلاعاتی بوده است. جمع‌آوری اخبار و اطلاعات در خصوص موضوع صرفاً توسط عوامل محدود انسانی و به صورت آشکار به دست می‌آمده است و امکانات پیشرفته فنی در خصوص کنترل بحران‌سازان در دسترس سیستم اطلاعاتی ناجا نبوده است. از سابقه اجلاس‌های دانشجویی گذشته اطلاعاتی در دسترس سیستم اطلاعاتی ناجا (استان) نبوده است. آگاهی چندانی از نحوه و چگونگی برگزاری اجلاس و مدعوین در دست سیستم اطلاعاتی نبوده است. واکنش‌های طرفین موافق و مخالف برگزاری اجلاس در پس هرکنشی بوده که از طرف مقابل سر می‌زده و سیستم اطلاعاتی از نیت آنها بی‌اطلاع بوده است. در برآورد اولیه ارسال شده توسط اطلاعات ناجا (استان) توجهی به سایر لایه‌های جمعیتی خصوصاً ارادل و اوباش و قشر عظیم بیکاران نشده بود. پیش از ماجرا، بین جامعه اطلاعاتی تعاملات و جلسات برگزار نشده بود و این مورد صرفاً به یک جلسه و آن هم قبل از برگزاری اجلاس اکتفا شده بود. موضوع برگزاری اجلاس سراسری از سوی مرکزیت اطلاعات ناجا به استان اعلام نشده و دستورات اطلاعاتی به اطلاعات استان ابلاغ نشده بود. بیشتر عوامل اطلاعاتی انتظامی استان در وظایفی غیرتخصصی خصوصاً عملیات انتظامی بکارگیری شده بودند. روزمرگی فعالیت‌های اطلاعاتی و ارسال خبر برگزاری اجلاس صرفاً به جهت رفع تکلیف بوده است و برآوردی صحیح از چگونگی شکل‌گیری، گستره، شدت و آماج بحران منعکس نشده بود. برآورد به سیستم‌های تصمیم‌گیری خصوصاً استانداری به صورت شفاهی اعلام شده بود.

در کل، بر اساس نتایج حاصل از مطالعه حاضر می‌توان ابراز داشت که اطلاعات نیروی انتظامی استان در بخش پیش‌بینی بحران شهریور ۷۹ خرم‌آباد کارکرد مناسب نداشته، و از درجه کارآمدی و تأثیرگذاری مناسبی برخوردار نبوده است. همچنین نتایج نشان دادند که برآورد اطلاعاتی از لحاظ زمانی و محتوایی منطبق بر اصول انتشار برآوردها نبوده است. معاونت اطلاعات

استان به دلیل مخدوش بودن سیستم فرماندهی نتوانسته در آماده‌سازی ناحیه انتظامی استان در مقابله با بحران نقش آفرینی نماید. سیستم اطلاعاتی ناجا تاثیری در تصمیم‌گیری شتا نداشته است. عدم تعامل با جامعه اطلاعاتی به گونه ای بوده که منجر به صدور برآوردی کارا و مؤثر از سوی معاونت اطلاعات نیروی انتظامی در جهت تاثیرگذاری بر تصمیم اعضای شتا نشده است.

باتوجه به موردی بودن مطالعه تحقیق و نیز باتوجه به ماهیت اطلاعات موضوع مورد بررسی محدودیت‌ها و مشکلاتی خاص در پیش‌روی پژوهش قرار گرفته است که به برخی از این موارد اشاره می‌گردد.

۱. بسیاری از کارشناسان اطلاعاتی به لحاظ رعایت مسائل امنیتی و حفاظت گفتار، حاضر به مصاحبه و ارائه مطالب در این خصوص نشده‌اند.

۲. به لحاظ سیاسی بودن موضوع و نقش انکارناپذیر مدیران بحران در ایجاد بحران مورد تحقیق، سیستم‌های تصمیم‌گیری که خود نیز به نوعی درگیر ماجرا بوده اند همکاری لازم را در ارائه مستندات کافی به عمل نیاوردند؛ کما اینکه بسیاری از متصدیان فعلی در زمان بحران مذکور در همین مشاغل حضور داشته‌اند.

پیشنهادها:

۱- شناسائی کامل لایه‌های جمعیتی و به روز نمودن اطلاعات و تهیه برآوردهای موضوعی و دوره ای توسط دوایر تجزیه و تحلیل؛

۲- ایجاد دوایر تجزیه و تحلیل اطلاعات و برآورد در معاونت اطلاعات استان؛

۳- دایر نمودن مرکز آموزش اطلاعاتی در هر استان به منظور بالابردن توان تجزیه و تحلیل و پیش بینی پرسنل جامعه اطلاعاتی؛

۴- تشکیل و راهاندازی بخش‌های اطلاعاتی در واحدهای خدماتی نیروی پلیس به منظور گسترش شبکه منابع خبری با هدف کنترل لایه‌های جمعیتی مختلف؛

۵- گسترش شبکه منابع در لایه‌های مدیریتی فرماندهی انتظامی استان؛

۶- ایجاد کمیته اطلاعاتی در استان‌ها و شورای امنیت کشور با بهره‌گیری از توان جامعه اطلاعاتی ناظر بر جامعه اطلاعاتی به منظور اخذ اخبار و اطلاعات، تجزیه و تحلیل و بهره برداری و انتشار در قالب برآورد اطلاعاتی به تصمیم گیران؛

۷- الزام شورای تأمین استان‌ها و شورای امنیت کشور به اعلام تصمیمات برگزاری مراسم‌ها و برنامه‌های کلان استانی و کشوری به کمیته اطلاعاتی و لزوم تهیه برآورد و تجزیه و تحلیل اطلاعاتی توسط کمیته اطلاعاتی و ملحوظ نظر قراردادن نتایج برآوردها توسط شتا و شاک.

- برای پژوهش‌های آینده این موضوعات پیشنهاد می‌شود:
- ۱- کاربردی نمودن و گسترش این گونه پژوهش‌ها در جهت شناسایی هر چه بیشتر موانع فعالیت‌های اطلاعاتی خصوصا در ناجا؛
 - ۲- گسترش تحقیقات پژوهشی اطلاعات در دانشکده‌های ناجا(دافوس و دانشکده جنایی و امنیت)؛
 - ۳- در اختیار گذاشتن اعتبار، وقت و زمان لازم و کافی به پژوهشگران دانشگاهی خصوصا دانشجویان ناجا به منظور ارتقاء سطح علمی و کاربردی تر نمودن این گونه پژوهش‌ها.

کتابنامه

- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۵). **عملیات روانی (جزوه آموزشی دافوس ناجا)**. تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹). **مدیریت بحران**، تهران: فرهنگ گفتمان.
- جدی، سیدمجید و حسینی، حسین (۱۳۸۵). **مدیریت بحران بارویکرد امنیت عمومی**، جلد دوم. تهران: معاونت آموزش ناجا.
- حسینی، حسین و جدی، سیدمجید (۱۳۸۵). **مدیریت بحران بارویکرد امنیت عمومی**، جلد اول، تهران: معاونت آموزش ناجا..
- شاوون، پی و مک کارتی (۱۳۸۱). **نقش اطلاعات در مدیریت بحران**، ترجمه محمدرضا تاجیک، تهران: فرهنگ گفتمان.
- کاظمی، سیدعلی اصغر (۱۳۶۹). **نقش قدرت در جامعه و در روابط بین الملل**، تهران: نشر قومس.
- گر، رابرت تد (۱۳۷۷). **چرا انسان‌ها شورش می‌کنند**، ترجمه مرشدی راد، تهران: مرکز مطالعات راهبردی.
- نک به (۱۳۷۸). **آنومی جامعه یا آسفتگی جامعه**، ترجمه فرامرز رفیع پور، تهران: سروش.
- نک به (۱۳۸۱). **مدیریت استراتژیک**، ترجمه علی رضا امیرکبیری، تهران: نگاه دانش.